

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ ЖАРАЁНИНИ БОШҚАРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ

DOI: <https://doi.org/10.53885/edinres.2021.28.55.551>

Назирова Гўзал Маликовна,

*Кўқон давлат педагогика институти мактабгача таълим кафедраси
мудир, педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент*

Ганиева Вазира Юсуфовна,

*Кўқон давлат педагогика институти мактабгача таълим кафедраси
ўқитувчиси.*

Аннотация. Мақола мактабгача таълим ташкилотларини таълим-тарбия жараёнини бошқариш масалаларига бағишланган. Муаллифлар мактабгача таълим ташкилотлари таълим-тарбия жараёнини бошқаришнинг ўзига хос хусусиятлари бўйича ўз фикр ва мулоҳазаларини бериб ўтган.

Калит сўзлар. Инновацион бошқарув, таълим-тарбия, жараён, бошқарув, компетенция, креатив, билим, малака, кўникма.

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМ ПРОЦЕССОМ В ДОШКОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

Назирова Гузаль Маликовна,

*Доцент кафедры дошкольное образование Какандского
государственного педагогического института, доктор философских
педагогических наук.*

Ганиева Вазира Юсуфовна,

*преподаватель кафедры дошкольное образование Какандского
государственного педагогического института.*

Аннотация. Статья посвящена вопросам управления образовательным процессом дошкольного образования. Авторы изложили свои взгляды и комментарии по особенностям управления образовательным процессом дошкольных организаций.

Ключевые слова. Инновационный менеджмент, образование, процесс, управление, компетентность, креативность, знания, квалификация, навыки.

FEATURES OF EDUCATIONAL PROCESS MANAGEMENT IN PRESCHOOL ORGANIZATIONS

Nazirova Guzal Malikovna,

Associate Professor of the Department of «Preschool Education» Kakand State Pedagogical Institute, Doctor of Philosophical Pedagogical Sciences

Ganieva Vazira Yusufovna,

teacher of the Department of «Preschool education» Kakand State Pedagogical Institute

Annotation. The article is devoted to the management of the educational process of preschool education. The author presented his views and comments on the peculiarities of the management of the educational process of preschool organizations.

Key words. Innovation management, education, process, management, competence, creativity, creativity, knowledge, qualifications, skills.

Дунё миқёсида болаларни психофизиологик, интеллектуал, ижодий ва шахсий салоҳиятини оширишга йўналтирилган креатив технологияларни ривожлантириш, мактабгача таълим муассасаларида шахсга йўналтирилган инновацион таълим муҳитини яратиш ҳамда стратегик бошқарув тамойиллари асосида мактабгача таълимнинг сифат менежменти механизмларини такомиллаштириш масалаларига қаратилган илмий-амалий тадқиқотлар олиб борилмоқда. Мазкур тадқиқотларда мактабгача таълимни бошқаришнинг ахборот-методик тизимини такомиллаштириш, сифатли таълим хизматларини диверсификациялаш, таълим-тарбия жараёнига ахборот-коммуникация технологиялари, интерактив ва муаммоли-вазиятли ўқитиш усуллари жорий этиш, мактабгача таълим тизими ходимларининг касбий-инновацион компетентлигини ривожлантириш ва баҳолашнинг самарали шакл ва методларини амалиётга жорий этиш масалаларига алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Бугунги кунда республикамізда мактабгача таълим соҳасида меъёрий-ҳуқуқий базани тубдан такомиллаштириш, илғор хорижий тажрибалар, илмий ишланмалар ва технологияларни мактабгача таълим муассасалари фаолиятига интеграция қилиш, мактабгача ёшдаги болаларни эрта ривожлантириш соҳасидаги илмий, инновацион-педагогик фаолиятни қўллаб-қувватлашга қаратилган концептуал ислохотлар амалга оширилмоқда. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида “Мактабгача таълим муассасалари тармоғини кенгайтириш ва ушбу муассасаларда болаларнинг ҳар томонлама интеллектуал, эстетик ва жисмоний ривожланиши учун шарт-шароитларни тубдан яхшилаш, болаларнинг мактабгача таълим билан қамраб олинишини жиддий ошириш ва фойдаланиш имкониятларини таъминлаш, педагог ва мутахассисларнинг малака даражасини юксалтириш” [1] каби муҳим вазифалар белгиланган. Бу борада мактабгача таълимни бошқариш

тизимини такомиллаштириш, замонавий бошқарув шакллари жорий этиш, мактабгача таълим тизими ходимларида замонавий менежмент ва педагогик технологиялар бўйича билим ва кўникмаларини ривожлантириш долзарб йўналишлардан ҳисобланади.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар Стратегияси тўғрисида”ги ПФ-4947-сон Фармони [1], 2016 йил 29 декабрдаги “2017-2021 йилларда мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2707-сон қарори [2], 2019 йил 8 майдаги “Ўзбекистон Республикаси мактабгача таълим тизимини ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПҚ-4312-сон Қарори [3], Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 13 майдаги 391-сон “Мактабгача таълим ташкилотлари фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори ҳамда мазкур соҳага тегишли бошқа меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар мактабгача таълим соҳасини ислоҳ этишнинг ҳуқуқий асоси бўлиб хизмат қилмоқда.

“2017-2021 йилларда мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2707-сон қарор мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш, моддий-техника базасини мустаҳкамлаш, мактабгача таълим муассасалари тармоғини кенгайтириш, малакали педагог кадрлар билан таъминлаш, болаларни мактаб таълимига тайёрлаш даражасини тубдан яхшилаш, таълим-тарбия жараёнига замонавий таълим дастурлари ва технологияларини татбиқ этиш, болаларни ҳар томонлама интеллектуал, ахлоқий, эстетик ва жисмоний ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратишга қаратилганлиги мактабгача таълим тизимини тубдан ислоҳ қилишнинг муҳим босқичи сифатида алоҳида аҳамият касб этади [2].

Бу ўз навбатида мактабгача таълим муассасалари фаолиятининг ҳуқуқий-меъёрий асосларини такомиллаштириш, мактабгача таълим муассасалари давлат тармоғи билан бир қаторда, нодавлат мактабгача таълим муассасалари тармоғини кенгайтириш, таълимнинг илғор технологияларини жорий этиш, педагог кадрлар малакасини ошириш тизимини такомиллаштириш ҳамда болаларни мактабгача таълимга кенг қамраб олиш асосида уларни мактабга тайёрлаш жараёнларини такомиллаштириш орқали ёш авлодни баркамол қилиб камолга етказишга бўлган замонавий талаб ва эҳтиёжларни қондиришга хизмат қилмоқда [2].

Бу ўз навбатида болаларни жисмоний, ақлий ҳамда ижтимоий-ҳиссий жиҳатдан камол топтириш ва уларнинг соғлиғини муҳофаза қилиш, болаларнинг эркин фикрлаш, ижодий қобилиятларини ривожлантириш, ахлоқий ва маънавий жиҳатдан баркамол, шунингдек, келажакда мустақил ва онгли тафаккур тарзига эга комил инсонлар этиб вояга етказиш учун хизмат қиладиган таълим тизими пойдеворини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Педагогик амалиётнинг кўрсатишича, МТТ тарбияланувчиларида мустақил ва эркин фикрлаш кўникмалари ва бой маънавий дунёқарашнинг

шаклланиши нафақат махсус ташкил этиладиган педагогик жараёнларда, балки улар яшаётган ва таълим олаётган муҳит, таълим муассасаси жамоаси аъзоларининг ўзаро муносабатлари ва шахслараро муносабатлар жараёнларида вужудга келаётган таълимий муҳитда амалга ошади. Шунингдек, МТТ раҳбар-ҳодимлари ва тарбиячиларининг шахсий сифатлари, хатти-ҳаракати, дунёқараши, тажрибаси, билим, кўникма ва малакалари тарбияланувчилар шахсининг ривожланишига ўзига хос таъсир кўрсатади.

В.А.Сластенин ва А.И.Мищенколарнинг фикрича, педагоглар ва таълим олувчилар педагогик жараённинг субъектлари сифатида мазкур жараённинг асосий иштирокчилари ҳисобланиб, улар таълим-тарбиявий мақсадларга йўналтирилган ва махсус ташкил этилган педагоглар ва таълим олувчиларнинг ўзаро таъсир жараёнларини педагогик жараён деб тавсифлашади [7; 19-б.].

Мазкур фикрларга асосланиб айтишимиз мумкинки, МТТда ташкил этиладиган машғулотлар, аниқроқ айтганда таълим-тарбия ва тарбиявий муносабатлар жараёнлари яхлит педагогик тизимни ташкил этади. Тарбияланувчилар шахсига турлича таъсир кўрсатувчи барча шакллардаги машғулотлар (сайр, экскурсия, маънавий – маърифий тадбирлар, спорт мусобақалари, ярмарка ва б.) тарбиявий муносабатлар жараёнлари ўзаро алоқадор ва узвий боғлиқ бўлиб, улар ўзаро таъсир кўрсатувчи хусусиятларга эга. Мазкур ташкил этувчи компонентларнинг ўзаро боғлиқ ва алоқадорлиги ҳамда бирлиги педагогик жараённинг яхлитлигини ифодалайди.

В.А.Сластенин, А.И.Мищенколар таълим, тарбия, ўзини-ўзи тарбия, мулоқот ва ривожланиш жараёнларини яхлит педагогик жараённинг компонентлари сифатида ажратиб кўрсатишади [7].

С.Т.Турғуновнинг фикрича [8], педагогик жараён субъектларининг ички имкониятларини ҳаракатга келтирувчи, мустақил равишда тушунчаларини ривожлантиришга қўмаклашувчи таълим-мустақил таълим, тарбия-ўзини-ўзи тарбия қилиш ва тарбиявий муносабатлар жараёнлари бир-бирини тўлдирувчи, шунингдек, бири-иккинчисининг, иккинчиси-учинчисининг таъминловчиси сифатида шахснинг ривожланиши ҳамда шахсий қобилиятларини шакллантириш учун хизмат қилади [8; 222-б.].

Б.Р.Джураева ва Ҳ.М.Тожибоеваларнинг фикрича[9], ҳар қандай мулоқот ўзаро таъсир жараёнида вужудга келади ва бунда шахснинг ўзини-ўзи англаш жараёни вужудга келади, мулоқот жараёнида ихтиёрий шахс ўз эҳтиёжини, шахсий ҳаётий тушунчаларини, фаоллигини намоён этади. Бунинг учун инсон ўзининг қайси тизимга ва қайси жамиятга ҳослигини англаши зарур [9; 68-б.].

Ўзаро таъсир жараёнида иштирок этаётган инсон нафақат ўзини ва шахсий хусусиятларини, балки аниқ ҳолатни, вазиятни ҳам ўзгаришига таъсир кўрсатади, бунда ўзаро таъсир кўрсатувчи субъектларнинг ривожланиши амалга ошади, шунингдек, ўзаро таъсир жараёни ҳам ривожланади.

А.Бодалев [34]нинг фикрича, инсонлар ўртасидаги ўзаро таъсир инсон

психологияси ва шахсий хусусиятларини ривожланишининг энг асосий омили бўлиб, мазкур жараён иштирокчиларининг ўзаро тенг ҳаракатлари шахслараро алоқаларнинг вужудга келишининг шарти ҳисобланади [10; 73-б].

Демак, МТТда ташкил этиладиган педагогик жараёнлар компоненти сифатида ўзаро таъсир жараёнларининг илмий ва амалий аҳамияти инсон шахсининг ривожланишида ҳам ўз ифодасини топади. МТТда ташкил этиладиган педагогик жараён компоненти сифатида ўзаро таъсир жараёнида эришиш мумкин бўлган куйидаги натижалар тарбияланувчилар шахсининг ривожланишида ўзига хос аҳамиятга эга:

- тарбияланувчилар фаоллиги ва ташаббускорлигининг ривожланиши;
- тарбияланувчилар шахсида ёшга боғлиқ бўлмаган психологик хусусиятларнинг ўзгариши;
- тарбияланувчиларнинг маънавий ва маданий дунёқарашлари ва тушунчаларининг ривожланиши;
- тарбияланувчиларда ўзини-ўзи англаш ва ўзини-ўзи баҳолаш каби кўникмаларнинг шаклланиши ва ривожланиши;
- МТТ раҳбар-ҳодимлари ва тарбиячиларнинг касбий компетентлилик даражасини ортиши;
- раҳбар ва педагог ҳодимларнинг ҳамкорликдаги фаолиятини вужудга келиши;
- МТТда тарбиячи ва тарбияланувчилар ўртасида ахборотлар алмашинуви самарадорлигини ортиши;
- ёш педагог ва тарбиячиларнинг касбий фаолиятга ҳамда гуруҳларга янги келган тарбияланувчиларнинг ижтимоий-таълимий муҳитга психологик мослашувини тезлашуви.

Юқорида айтганимиздек, МТТда тарбиявий муносабатлар ва шахслараро муносабатлар жараёнида ўзига хос аҳамиятга эга бўлган ўзаро таъсир бевосита ва билвосита мулоқот жараёнларида ҳам вужудга келади. Шундай экан, МТТда тарбияланувчилар шахсининг ривожланишида муҳим аҳамиятга эга бўлган, педагогик жараён компоненти ҳисобланган ўзаро таъсир тарбиявий муносабатлар жараёнида ҳам мавжудлиги ва уларнинг ўзига хос хусусиятларини ҳам инобатга олиш заруриятини белгилайди.

Демак, шахслараро муносабатлар жараёнида тарбияланувчилар томонидан амалга ошириладиган хатти-ҳаракатларни ўзаро таъсир натижасида тарбияланувчилар томонидан ўзлаштирилиб бориш жараёни тарбиявий жараён бўлиб, у тарбияланувчиларда шахсий ҳислатлар шаклланиши ва ривожланиши учун хизмат қилади.

Тарбиявий муносабатлар инсонлар ўртасидаги доимий муносабат (алоқалар) бўлиб, улар инсон шахсини ривожлантиришга, яъни мустақил маълумот, мустақил таълим олиш ва ўзини-ўзи тарбиялашни шакллантиришга хизмат қилади, шунингдек, бу педагогик жараён ҳисобланадиган инсонлар ўртасидаги ўзаро муносабатларда турли шаклларда намоён бўлади, яъни мазкур жараёнда иштирок этаётган маълум бир инсоннинг билими, муомала ва мулоқот маданияти, кийиниши, гавда ҳаракатлари, қобилияти, фан-техника, санъат ва табиатга бўлган

муносабати ҳамда қизиқиши иккинчи бир инсонга ва бошқа инсонларнинг фаолиятига, яъни фикрлаши, тасаввури ва дунёқарашининг ўзгаришига ҳамда тафаккурининг ривожланишига ўз таъсирини кўрсатади [8].

Мактабгача тарбия тизими боланинг эркин, мустақил шахс бўлишига ўргатади. Шу билан бирга, бунда қобилиятлар тенглиги эмас, балки имкониятлар тенглиги назарда тутилади, бу эса таълим ва тарбия жараёнида ҳар бир болага нисбатан эркинлик ва тартиб, талабчанлик ва эътиборлилик учун шароитлар яратилишини талаб этади.

Шундай экан, МТТдаги таълим-тарбия жараёнларини мураккаб, турли шаклдаги ва кўп даражали жараёнлар сифатида қуйидаги бир қатор хусусиятларни фақат уларга хос хусусиятлар деб ҳисоблаш мумкин: диалектиклик, даврийлик, асосланганлик даражаси, ихтилофлилик, аҳамиятлилик, таваккалчилик, таълим методларини тавсифлаш қобилияти, вазиятларга алоқадорлилик, таркибий тузилишга эгаллиги (структуравийлик), бошқарувчанлик, ижтимоий мўлжалланганлик, табақалаштириш қобилияти, интегративлик.

МТТдаги таълим-тарбия жараёнларининг ўзига хос хусусиятларидан бири бўлган диалектиклик МТТда таълим-тарбия жараёни, яъни ўқув ёки ўйин машғулотининг такомиллашиш ва ривожланиш жараёни бўлиб, унинг мазмуни ва қўлланиладиган методлар секин аста, босқичма-босқич янгиланиб борилиши натижасида тарбияланувчиларда машғулотларга ижобий муносабатларининг вужудга келиши билан тавсифланади. Тарбияланувчиларда машғулотларга ижобий муносабатлар ва фаолликни вужудга келиши таълим-тарбия ва тарбиявий муносабатлар жараёнларининг яхлит тарздаги самарадорлигининг ортиб бориш кўрсаткичларини белгилайди.

МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнларининг ўзига хос хусусиятларидан бири бўлган диалектиклик унинг яна бир хусусияти бўлган даврийликка узвий боғлиқ бўлиб, таълим-тарбия жараёнларида тарбияланувчиларнинг машғулотларга ва унинг мазмунига қизиқишини шакллантириш ва ривожлантириш асосида уларнинг фаоллигини мақсадга мувофиқ ҳолда таъминлаш билан изоҳланади.

МТТда таълим-тарбия жараёнларининг ўзига хос хусусиятларидан яна бири мактабгача таълим муассасаларида ташкил этиладиган машғулотлар ва улар мазмунининг асосланганлик даражасини ифодалайди. Бунда асосланганлик даражаси тарбияланувчиларга берилаётган маълумотларнинг янгиллиги, ишончлилиги ва асосланганлиги, шунингдек давлат талабларига мослиги билан ифодаланади.

МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнларининг ўзига хос хусусиятларидан яна бири ихтилофлилик бўлиб, тарбияланувчилар учун ташкил этиладиган машғулотларда унинг мазмуни ва қўлланиладиган методлар секин аста, босқичма-босқич янгиланиб борилмаслиги натижасида тарбияланувчиларда машғулотларга салбий муносабатлар, яъни чарчаш ва зерикашларнинг вужудга келиши билан тавсифланади. Машғулотлар жараёнида тарбияланувчиларда эркин ва мустақил фикрлашга, тарбиячилар фикрини тинглаш ва таҳлил қилишга истак ва қизиқишни сусайтириш эҳтимолининг мавжудлиги ихтилофлиликни вужудга келиши мумкинлигини билдиради. Тарбиячи томонидан берилаётган маълумотларни ўзлаштиришга тарбияланувчиларнинг

кўпчилиги улгурмаслиги ҳамда тарбиячидан юқори даражада педагогик компетентлилик талаб этилиши ҳам МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёни ихтилофлилик хусусиятига эга эканлигини ифодалайди.

МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнига хос хусусиятлардан бири аҳамиятлилик бўлиб, мактабгача таълим муассасаларида ташкил этиладиган машғулотларда ўрганиладиган тушунчанинг мазмун-моҳиятини тушунтириш билан бир қаторда, шахсий муносабатлар жараёнида муҳим аҳамиятга эга бўлган тушунчалар ҳақида ҳам маълумотлар бериш имкониятининг мавжудлигидир. Яъни ўрганилаётган тушунчанинг инсон ҳаётидаги мазмун-моҳияти ва аҳамиятини тушунтириш асосида уларнинг фаоллигини ривожлантиришга машғулотлар жараёнида замин яратилиши унинг аҳамиятлилигини ифодалайди.

МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнига хос хусусиятлардан яна бири эҳтимоллик хусусиятлари билан боғлиқ бўлиб, машғулотлар жараёнида тарбиячи томонидан барча тарбияланувчиларнинг бошланғич тушунчаларини аниқлаш ва объектив баҳолаш имконияти чекланганлиги сабабли таваккалчилик ва хавотирланиш ҳиссиётлари вужудга келади, бу ўз навбатида педагогик жараён самарадорлигига таъсирини кўрсатади.

МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнига хос хусусиятлардан бири таълим методларини тавсифлаш қобилияти бўлиб, МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнида ихтиёрий бир таълим методи барча вазиятларда қўлланилишига, яъни универсиалликка даъвогар бўла олмаслигидир. Бу ўз навбатида МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёни самарадорлиги вазиятларга боғлиқлигини ифодалайди. Ҳақиқатдан ҳам МТТда ташкил этиладиган машғулотлар самарадорлиги кўп жиҳатдан тарбияланувчиларнинг қизиқиши, бошланғич тушунчалари даражаси, янги тушунчаларни қабул қилишга мойиллиги ҳамда вужудга келаётган вазиятларга боғлиқ бўлиб, мазкур жараён самарадорлигини таъминлашда вазиятли ёндашув зарур ҳисобланади.

МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнига хос хусусиятлардан яна бири унинг аниқ таркибий тузилишга эга бўлиш зарурияти бўлиб, МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёнлари ҳам кириш, янги ўрганиладиган тушунчаларни баён этиш ва якуний қисмлардан иборат бўлиши муҳим. Машғулотларнинг таркибий тузилишга эга бўлиши зарурати унинг структуравийлик хусусиятини ифодаланса, машғулотлар жараёнида тарбияланувчиларнинг қизиқишини шакллантириш ва фаоллигини таъминлаш мақсадида тарбияланувчиларнинг бошланғич тушунчаларини аниқлаш ва объектив баҳолаш, ўрганилиши кўзда тутилаётган тушунчаларнинг ўзлаштириш заруриятини асослаш, ўрганиш зарур бўлган тушунчанинг мазмун-моҳиятини баён этиш, хулоса яшаш ва яқунлаш каби босқичлари унинг таркибий тузилишга эга эканлигини асослайди.

МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёни самарадорлигини таъминлаш учун вазиятларга кўра машғулот жараёнини такомиллаштириш ва ривожлантириш лойиҳаси ва моделларини олдиндан тайёрлаш асосида тарбияланувчилар фаолиятини вазиятларга кўра мувофиқлаштириш имкониятининг мавжудлиги унинг бошқарувчанлик хусусиятига эга эканлигини кўрсатади.

Машғулот жараёнида тарбияланувчилар қизиқишини ривожлантириш асосида уларнинг фаоллигини таъминлаш, тарбиячилар фаолияти ҳамда уларнинг функционал вазифаларини мактабгача таълим ташкилотининг мақсадвазифалари билан мутоносиблигини таъминлаш асосида тарбиячи ва тарбияланувчилар фаолиятини мувофиқлаштириш зарурати МТТда ташкил этиладиган таълим-тарбия жараёни ижтимоий мўлжалланганлик хусусиятига ҳам эга эканлигини билдиради.

Машғулот жараёнида тарбияланувчиларнинг ёши, психологик хусусиятларига кўра ҳамда гуруҳларнинг ўзига хос хусусиятларига кўра турли хил ёндашувларни татбиқ этишнинг зарурати унинг ўзига хос яна хусусиятларидан бири табақалаштириш қобилияти эканлигини тавсифлайди. Мазкур хусусиятнинг ўзига хослиги машғулот жараёнида маълум бир тарбияланувчи ёки тарбияланувчилар гуруҳига қаратилаётган эътиборнинг меъёридан ортиши бошқа бир тарбияланувчи ёки гуруҳ тарбияланувчиларининг қизиқиши ва фаоллигига ёки машғулотлар самарадорлигига у ёки бу даражада таъсир кўрсатишида ҳам намоён бўлади.

Фикримизча, интегративлик ҳам МТТда ташкил этиладиган машғулотларга хос хусусиятлардан бири саналади, чунки машғулотлар жараёнида тарбияланувчиларнинг фаоллигини таъминлашга хизмат қилувчи ички ва ташқи омилларнинг ўзаро бирлигини таъминлаш самарадорликни оширишга хизмат қилади.

МТТда маълум бир йўналишдаги машғулотни ташкил этишда машғулот жараёнини яхлит, бир бутун динамик тизим кўринишида тасаввур қилиниб, жараёни олдиндан лойиҳалаштиришда тарбияланувчиларда шакллантирилаётган тушунчаларни маълум бир изчиллик асосида интеграциялашуви орқали, яъни ҳар бир тушунчани бошқа тушунчаларнинг мазмун моҳиятига кўра ўзаро боғлиқ ҳолда ўрганиш заруратини инобатга олиш ҳам самарадорликни таъминлашга хизмат қилади.

Компетенциявий ёндашув асосида ташкил этиладиган педагогик жараён тарбияланувчиларда олдиндан шаклланган бошланғич тушунчаларни ривожлантиришга қаратилган. Машғулот жараёнида тарбияланувчиларнинг фаол иштирок этиши, берилган топшириқларни ижобий ечимини топиши, иштирокчилар ва ҳамкорлар билан муваффақиятли мулоқотга киришиши учун зарурий шарт-шароитларни яратиш муҳим аҳамият касб этади.

Машғулот жараёнида муваффақиятли ўзаро мулоқотга киришиш натижасида тарбияланувчилар мулоқотнинг турли хил услубларидан фойдаланишни ўрганиши, коммуникатив малакаларни ўзлаштириши, энг асосийси тарбияланувчиларда ўзаро таъсир кўрсатиш кўникмаларини шакллантириш имконияти кенглигини ҳам таълим-тарбия жараёнининг ўзига хос хусусияти сифатида келтириш мумкин.

Ўйинга асосланган машғулотлар жараёнида иштирок этувчи тарбияланувчилар ўртасида ҳам ўзаро таъсир вужудга келади ва бу бевосита таъсир жараёнида уларнинг мулоқотга киришиши натижасида уларда коммуникацион малакаларни шаклланишига хизмат қилиши машғулотлар жараёнида тарбияланувчиларнинг фаоллигини таъминлаш, уларнинг мустақил фикрлашини ривожлантириш, бевосита мулоқотга киришишга ундаш ҳамда ўз фикрини эркин билдириши учун имконият яратиш ҳам ўзига хос хусусиятлардан бири эканлигини тасдиқлайди.

Мазкур фикрларга асосланиб хулоса қилиш мумкинки, МТТда ташкил этиладиган педагогик жараённинг ўзига хос хусусиятларидан бири машғулот жараёнида бола шахсининг риволаниши ўзини-ўзи тарбиялаш жараёнини вужудга келишидир. Демак МТТда ташкил этиладиган барча турдаги машғулотлар жараёнида бевосита вужудга келадиган ўзини-ўзи тарбия жараёни самарадорлигини таъминлашга алоҳида эътибор қаратиш зарур бўлиб, мазкур жараён самарадорлигини таъминлашнинг асосий шарти сифатида тарбияланувчилар фаоллигини таъминлаш ва мустақил фикрлаш фаолиятини ташкил этишни тақозо этади.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар Стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сон Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. 2017 йил., 6-сон, 70-модда.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 29 декабрда қабул қилинган “2017-2021 йилларда мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ 2707 сонли қарори

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 майдаги “Ўзбекистон Республикаси мактабгача таълим тизимини ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПҚ-4312-сон Қарори.

4. Назирова Г.М. Pedagogical skill of educators of preschool educational institutions in worling with parents // THE ADVANCED SCIENCE OPEN ACCESS JOURNAL – UNITED STATES, 2013. – ISSUE 9. – P.68-70.

5. Назирова Г.М. Особенности процесса деятельности воспитателей дошкольных образовательных учреждений // Вопросы гуманитарных наук. – Россия, 2014. – №4. – С.61-63.

6. Назирова Г.М. Развитие профессиональной компетентности воспитателей дошкольных образовательных учреждений на основе системного подхода // Актуальные проблемы современной науки. – Россия, 2014. – №4. – С.96-99.

7. Слостенин В.А., Мищенко А.И. Целостный педагогический процесс как объект профессиональной деятельности учителя. Москва, 1997. – 19-б.

8. Турғунов С.Т., Ахмаджонова Н.М. Мактабгача таълим муассасаларида бошқарув фаолияти алгоритми. // Халқ таълими. – Тошкент, 2012. – №1. – Б. 133-134

9. Джураева Б.Р., Тожибоева Ҳ.М., Назирова Г.М. Мактабгача таълим ёшидаги болаларга таълим-тарбия беришнинг замонавий тенденциялари // Тошкент, - ЎзПФИТИ. – 2015. 112 бет.

10. Бодалев А.А. О предмете акмеологии // Психологический журнал. – М., 1993. – Т.14. – № 5. – С. 73-79.